

Het project

LIFE Going up a level Drents-Friese Wold en Leggelderveld is een project van de provincies Drenthe en Fryslân, Wetterskip Fryslân, waterschap Drents-Overijsselse Delta, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, Het Drentse Landschap, Maatschappij van Weldadigheid, Recreatieschap Drenthe en de gemeente Ooststellingwerf en Westerveld. Het project wordt uitgevoerd door Prolander en kwam tot stand met financiële steun van LIFE+, de Europese subsidiepot voor milieu- en klimaatmaatregelen in Natura2000-gebieden.

Fietstocht

De Bestuurscommissie Oude Willem zette een fietstocht uit langs de vijf deelprojecten. Recreanten kunnen kiezen tussen een route van 26 kilometer en een van veertig kilometer. De folder met de routekaart is verkrijgbaar bij de bezoekerscentra en recreatiebedrijven in het gebied.

www.nationaalpark-drents-friese-wold.nl

Grondwater

Het lage grondwaterpeil, ontstaan in de twee achtereenvolgende droge zomers van 2018 en 2019, manifesteert zich extra op de zandgronden, zoals het Drents-Friese Wold. De lage grondwaterstand en het neerslagtekort zijn in dit gebied nog altijd zorgwekkend. Het dempen van afwateringssloten en -kanalen, ooit aangelegd ten behoeve van de landbouw, en het inrichten van retentiepercelen moeten ervoor zorgen dat minder water snel wordt afgevoerd uit het gebied.

vormt, is een uitstekende habitat voor de draaihals, een zeldzame vogelsoort die op niet veel plaatsen in Nederland nog voorkomt. „De bomen zogen de bodem leeg”, vult boswachter Marike van der Paauw van Natuurmonumenten aan. „De bodem moet voldoende nat blijven, anders verdwijnt het ven.”

Dat het bos binnen een jaar alweer is begonnen zijn terrein terug te claimen blijkt uit de talloze zaailingen van eiken en naaldbomen die alweer onverdroten de kop hebben opgestoken. Van der Paauw: „We moeten eens in de zes jaar alle opslag verwijderen, anders verbost het zó weer. Dat is het Afterlife Beheerplan. Begrazen zou ook kunnen, maar dat is duur. Misschien dat we daar samen met de provincies een oplossing voor vinden.”

Kaalslag

Een paar kilometer verderop, in Landgoed Boschoord in de Koloniën van Weldadigheid, is de kaalslag nog ingrijpender. „Een jaar geleden stond hier nog een dicht naaldbos”, zegt René Verhagen van de Bosgroep Noordoost-Nederland. „In drie maanden is zestig hectare gekapt. De stobben zijn afgefreesd en de bodem is deels afgeplagd”, vertelt hij op de vlakte, deels zandig, deels zwart - dat is het veen. Hier en daar is een solitaire eik als overstaander blijven staan. De zaailingen tieren welig: grove den, lariks, fijnspar, eik. Maar ook heel jonge heideplantjes steken de kop op, wijst Hans Dekker aan. „Dat is precies wat we willen en we hopen dat die het volhouden.”

Het doel is om die heide hier alle kansen te geven, zodat de aangrenzende heidegebieden Doldersummerveld en het Wapserveld - nu samen duizend hectare - robuuster worden.

Moet dat nou, alles weer teruggeven aan de natuur? Ja. Landschap en natuur zijn altijd aan verandering onderhevig

Ook hier in Bosschoord is het codewoord vernatting. Laagtes die in het bos verscholen lagen, zijn nu vrijgemaakt en worden bij nat weer drassig. Sloten in het gebied zijn gedempt. „Vochtige heide met veenmos eronder, dat willen we behouden en versterken”, legt Verhagen uit. Hij wandelt met het gezelschap naar een ven. Een typisch hoogveenven of zuur ven moet dit blijven. De maatregelen werken. „Snavelbies, dopheide, veenmos, pijpenstrootje, het groeit hier allemaal. Heikikkers en libellen zitten hier en de ontbosing heeft ook soorten als hazelworm en adder goed gedaan, want het bos was een lastige barrière voor die soorten. Dit ven was een verborgen pareltje midden in het bos en wij hebben het weer aan het licht gebracht.”

In het Doldersummerveld zelf is van tien hectare voormalige landbouwgrond de toplaag weggehaald. Inmiddels bloeien er alweer plukjes hei. In het Wapserveld en het Doldersummerveld is een slenk verontdiept. Die waterde veel te enthousiast af op de Vledder Aa, waardoor het gebied verdroogde. Door de vernattingmaatregelen is het klokjesgentiaan gered en doet ook de

vlinder gentiaanblauwtje het weer goed.

Het hele gebied met het kwetsbare typisch Drentse landschap is gebaat bij een schrale grond en natte omstandigheden. Het is niet verwonderlijk dat het landschap bedreigd wordt, want het wordt omringd door landbouwpercelen en vele hectares en het Natura2000-gebied zelf hebben of hadden ook een landbouwfunctie. Dat betekent dat die gebieden lage grondwaterstanden en veel bemesting krijgen of kregen. In samenspraak met de boeren is de landbouwfunctie van deze percelen gehaald. De grond is aangekocht en de boeren zijn elders gecompenseerd met andere hectares. In het Leggelderveld, net buiten de oostgrens van het Drents-Friese Wold bij Geeuwenbrug, zijn de werkzaamheden al twee jaar geleden begonnen. Er zijn bomen gekapt, delen van de toplaag afgeplagd, vrijwel alle sloten gedempt en er vindt begrazing plaats door koeien.

Je kunt goed zien welke percelen vroeger diepgeploegd werden, daar is de heide nog niet zo ver als andere delen in het gebied, waar onder de tien centimeter afgeplagde toplaag nog altijd heidezaad lag te wachten. Het oliehoudende zaad heeft honderd jaar of langer kiemkracht. „Dit is een mini-versie van Drenthe”, vertelt Dekker. „Er zijn vennetjes, er is hoogveen, je vindt er laagveen, grasland, heide, zandvlaktes. Het is alleen niet groot en het liep leeg. Nu houden we hier water vast zonder dat de burens er last van hebben.”

Verschillende soorten vegetatie die bij dit landschapstype horen, zijn kwetsbaar, zoals de tengere heide-orchis, beenbreek, grote wolfsklauw, veenbes en natuurlijk dopheide en lavendelheide. De vennen

hier waren veel te voedselrijk. Inmiddels is het al aardig verschaald. „Ik zie snavelzegge staan. Het is hier nog helemaal niet zo gek qua natuurwaarde”, stelt Dekker tevreden vast. „En er is ook al veenmosvorming. Dat is het voorportaal van hoogveen.”

Oude Willem

Afplaggen is een effectieve manier om de bodem te verschromen, maar het kan niet te rigoureuze gebeuren. Als het hele gebied te laag wordt, vernat het juist weer te veel, dan trekt het al het water uit de omgeving op. De voormalige landbouwclave Oude Willem, 450 hectare middenin het Drents-Friese Wold op het grensgebied van Fryslân en Drenthe, is aangekocht (foto links). Hier is met afplaggen een slenk gerealiseerd en een ven gecreëerd. Maar de Ganzenpoel, een ven in de buurt dat wettelijke bescherming vanuit Natura2000 geniet, mag niet verdrogen doordat het door dit gebied leeggezogen wordt. „Nog meer grond afvoeren zou een badkuip opleveren die al het water opslurpt”, legt Anja de Vries uit. Zij is projectmedewerker gebiedsontwikkeling Oude Willem namens de provincie Fryslân. „Vandaar dat de fosfaten die nog in de bodem zitten uitgemijnd worden.”

Dat 'uitmijnen' gebeurt door het voortdurend maaien en afvoeren van het maaisel. Het gras en de kruiden onttrekken fosfaat aan de bodem en dus wordt het geleidelijk aan allemaal afgevoerd. Bemesting gebeurt met stikstof en kali. Boeren die hier maaien mogen het maaisel meenemen als veevoer. Maar door de toenemende kruidenrijkdom is het steeds minder geschikt. Er groeit namelijk ook jakobskruiskruid, dat giftig is voor de koeien. Dat maaisel

wordt gecomposteerd, vergast in een biovergister of afgezet bij een eierdozenfabrikant.

Deze percelen worden ook gebruikt voor waterretentie, vertelt Corné Joziassie, boswachter van Staatsbosbeheer. De Tilgrup, een afwateringskanaal, is helemaal gedempt, net als de meeste sloten. Wetterskip Fryslân heeft walletjes opgeworpen rond de weilanden. „De nieuwe slenk is bedoeld om alleen bij zeer veel wateroverlast water af te voeren. Verderop is een ven gemaakt, het Spiegelven, waar inmiddels zonnedauw groeit. Ook werken we aan de terugkeer van oude soorten als de beroemde arnica, het valkruid.”

„De effecten zijn spectaculair”, oordeelt Willem Urlings, voorzitter van de Bestuurscommissie Oude Willem, die het gehele proces leidt. „Landbouw en natuur hebben nu eenmaal conflicterende belangen. Landbouw wil lage peilen en diepe sloten, natuur wil juist dat het water vastgehouden wordt.” Stevig menselijk ingrijpen en met name het terugtrekken van de boeren uit het gebied, hebben de zonnedauw geholpen om het te winnen van het raaigras. Urlings beseft dat er mogelijk met gemengde gevoelens naar dit hele project gekeken kan worden. „Mensen die honderd of vijftig jaar geleden hier hebben gewerkt om het land te ontginnen en er een landbouwkolonie gesticht hebben, zouden zich afvragen: moet dat nou, alles weer teruggeven aan de natuur? Maar het antwoord is ja. Landschap en natuur zijn altijd aan verandering onderhevig. De tijd vliedt voort. Drenthe was ooit woest en ledig. Nu is het een provincie waar mensen wonen, werken, recreëren en landbouw bedrijven - én een provincie waar de natuur floreert.”